

BACHELOROPPGAVE

Traumebevisst omsorg og reduksjon av tvangsbruk.

Hvordan kan økt fokus på traumer og traumebevisst omsorg være med å redusere tvangsbruk på barneverninstitusjoner?

av

Kandidatnummer 46
Petter Simonsen

Trauma-informed care and reduction of coercion

Barnevern
BSV5-300
Mai, 2016



Avtale om elektronisk publisering i Høgskulen i Sogn og Fjordane sitt institusjonelle arkiv (Brage)

Jeg gir med dette Høgskulen i Sogn og Fjordane tillatelse til å publisere oppgaven (Skriv inn tittel) i Brage hvis karakteren A eller B er oppnådd.

Jeg garanterer at jeg er opphavsperson til oppgaven, sammen med eventuelle medforfattere. Opphavsrettslig beskyttet materiale er brukt med skriftlig tillatelse.

Jeg garanterer at oppgaven ikke inneholder materiale som kan stride mot gjeldende norsk rett.

Ved gruppeinnlevering må alle i gruppa samtykke i avtalen.

Fyll inn kandidatnummer og navn og sett kryss:

46, Petter Simonsen

JA NEI

Innholdsfortegnelse

1	Innledning	4
1.1	Disposisjon.....	5
2	Metodisk framgangsmåte i litteraturstudiet og kildekritikk	6
2.1	Valg av litteratur.....	7
3	Teoretisk innfallsvinkel i traumer og traumebevisst omsorg.....	8
3.1	Tvang	8
3.2	Tvangsbruk i Norge – hvordan er utviklingen?	9
3.3	Miljøterapeutisk arbeid.....	10
3.4	Miljøterapeutens rolle.....	11
3.5	Hva er traume?.....	12
3.6	Hva er traumebevisst omsorg?	13
3.7	De tre grunnpilarene	14
3.7.1	Trygghet	14
3.7.2	Relasjon.....	15
3.7.3	Affektregulering	16
3.8	Samregulering med traumatisert ungdom.....	16
4	Traumebevisst omsorg og reduksjon av tvangsbruk.....	17
4.1	Ungdommers opplevelse av og mening om tvangsbruk.....	17
4.2	Traumebevisst omsorg og jakten på triggere.....	20
4.3	Hvor viktig er miljøterapeutens rolle i arbeid mot tvang?	21
4.4	Kritisk blikk mot traumebevisst omsorg.....	22
5	Oppsummering	23
6	Litteraturliste.....	25
7	Vedlegg	27
7.1	Vedlegg: selvvalgt pensum.....	27

1 Innledning

I denne oppgaven ønsker jeg å se nærmere på hvordan økt kunnskap i barnevernet kan være med å påvirke tvangsbruk på barneverninstitusjoner i Norge. Problemstillingen har jeg formulert på bakgrunn av erfaring fra praksis og interesse for feltet. Problemstillingen min er

hvordan kan økt kunnskap om traumer og traumebevisst omsorg være med å redusere tvangsbruk på barneverninstitusjoner?

Det finnes ulike tvang som kan gjennomføres på institusjoner og etter hva jeg har lest og erfart gjennom praksis er det mulig å minske tvangsbruken som blir gjennomført på ulike institusjoner.

Bakgrunnen for temavalget er praksisoppholdet mitt under barnevernsstudiet. Jeg var nærmere et halvt år i praksis på en akuttinstitusjon hvor ungdommene ble plassert etter Lov om barneverntjenester (1992, §§4-24 4-25). Dette var mitt første møte med tvangsbruk i barnevernet og prosjektet Handlekraft var nylig satt i gang på institusjonen. Handlekraft er et kompetanseutviklingsprogram utarbeidet av Regionalt ressurscenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging sør (Regionalt ressurscenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging sør (heretter Rvts sør), u.å.). Dette programmet skal være med å øke kunnskapen til blant annet ansatte på barnevernsinstitusjoner, men kan også benyttes blant andre som for eksempel lærere (Rvts sør, u.å.). Programmet fokuserer blant annet på seksuelle, fysiske og psykiske overgrep, men også på traumebevisst omsorg (Rvts sør, u.å.). Vi hadde ikke hatt noe fokus på tvangsbruk og hvordan man skal håndtere utagerende atferd i løpet av de første to årene på studiet, så jeg visste ikke hva som ville møte meg. Etter å ha fått innsyn i hvordan det arbeides på en tvangsinstitusjon ønsket jeg å gå dypere inn i det. Jeg ønsket å få frem ungdommens tanker og meninger rundt tvangsbruk og drøfte traumebevisst omsorg opp mot tvangsbruk.

Grunnen til at jeg mener denne problemstillingen er relevant for studiet har flere årsaker. Det første er tvang på barnevernsinstitusjoner. Det har ikke vært mye fokus på tvangsbruk i studieplanen, men vi har vært inne på det i sist semester. Jeg mener det er en viktig del av barnevernet fordi tvangsbruk er inngripende i en persons autonomi. I tillegg fokuserer jeg på traumer og traumebevisst omsorg. Første gang jeg ble introdusert for dette var under

praksisoppholdet mitt. Det er mye strengere krav for å utøve tvang på institusjoner nå, og fornyet kunnskap skal være med å bidra til blant annet mindre tvang. Jeg ønsker at denne oppgaven skal være et ledd i å understreke hvor viktig temaet er.

1.1 Disposisjon

I metodedelen kommer jeg til å gjøre rede for ulike typer forskning og valget av litteraturstudiet. Jeg kommer til å gjøre rede for hvorfor jeg har valgt litteraturstudiet, hva det innebærer og hva faren ved det kan være. Videre i metodekapittelet kommer jeg til å gjøre rede for hvilke søkeord jeg har benyttet i litteratursøket og hvilke databaser jeg har benyttet. Til slutt i metodekapittelet kommer jeg til å gjøre rede for litteraturen jeg har lagt mest vekt på i teoridelen, men også empirien jeg benytter meg av i drøftingskapittelet.

I teorikapittelet skal jeg gjøre rede for tvangsbruk, miljøterapeutisk arbeid, traumer og traumebevisst omsorg. Grunnen til at jeg ønsker å belyse miljøterapeutisk arbeid er fordi jeg mener det er sentralt for å drøfte problemstillingen min. Miljøterapeutisk arbeid er sentralt på barneverninstitusjoner og jeg vil gjøre rede for hva miljøterapeutisk arbeid er og hvor viktig miljøterapeutens rolle er i arbeidet på institusjon. Videre i teorikapittelet kommer jeg til å gå nærmere inn på traumer og traumebevisst omsorg. Jeg skal gjøre rede for hva traumer er, ulike typer traumer og hvordan traumer er med å påvirke et menneske. I min oppgave fokuserer jeg på hvordan det kan påvirke ungdom på institusjon og hvordan miljøterapeuter må håndtere det for å unngå unødvendig tvangsbruk. Når det gjelder traumebevisst omsorg tar jeg for meg de tre grunnpillarene trygghet, relasjon og affektregulering. Jeg skal også gjøre rede for hvordan toleransevinduet påvirker arbeid på institusjon.

I drøftingskapittelet skal jeg drøfte problemstillingen min. Jeg skal gjøre rede for en rapport hvor ungdommers mening og opplevelser rundt tvangsbruk vil utgjøre en sentral del. Jeg skal problematisere hvordan ungdommers opplevelser av tvang og hvordan traumatiske opplevelser kan gjøre tvangsbruk verre for ungdommen. Videre i drøftingen skal jeg ta for meg traumebevisst omsorg og jakten på triggere. Jeg skal diskutere nærmere hvordan triggere kan påvirke arbeide med ungdom på institusjon. Det jeg mener er det viktigste for å skape en trygg utviklingsfremmende institusjon er miljøterapeutens rolle. Til slutt skal jeg diskutere hva som kreves av en miljøterapeut og hva jeg mener er det viktigste for å minske tvangsbruk på barneverninstitusjoner.

2 Metodisk framgangsmåte i litteraturstudiet og kildekritikk

Når man ønsker å forske og eksempelvis finne ut mer angående tvang på barnevernsinstitusjoner er det ulike måter å gå frem på. Man kan benytte seg av kvalitative og kvantitative forskningsmetoder (Johannessen & Tufte, 2002, s. 29). Kvantitativ forskning innebærer at man samler lite informasjon fra et stort antall mennesker gjennom for eksempel en spørreundersøkelse (Johannessen & Tufte, 2002 s. 30). I forhold til tvang kunne man da gitt et visst antall ungdommer på institusjoner et spørreskjema hvor man ønsket å finne ut om man har vært utsatt for tvangsbruk og hyppigheten. Når det gjelder kvalitativ metode innebærer det at man får mye informasjon fra et mindre antall mennesker gjennom for eksempel intervju (Johannessen & Tufte, 2002, s. 30). Jeg har gjort en litteraturstudie hvor jeg har basert meg på kvalitativ forskning andre har utført. Empirien jeg benytter meg av i oppgaven er altså skaffet til veie ved hjelp av kvalitativ metode hvor 11 ungdommer har blitt intervjuet angående tvang på barnevernsinstitusjoner (Ulset & Tjelflaat, 2012). Det finnes altså ulike måter å gjennomføre undersøkelser på og metode innebærer hva man gjør for å få tak i informasjonen man er ute etter (Johannessen & Tufte, 2002, s. 26). Informasjon som skal brukes for å belyse forskningsspørsmål, som i mitt tilfelle dreier seg om å minske tvangsbruk gjennom å fokusere på traumer og traumebevisst omsorg.

I oppgaven min har jeg altså valgt å benytte meg av metoden litteraturstudie. Det innebærer at jeg ikke har gjennomført verken kvalitativ eller kvantitativ forskning på egenhånd.

Litteraturstudie går ut på å benytte seg av tidligere forskning og innhente det nyeste av kunnskap om temaet gjennom andres forskning. En av farene ved å benytte seg av tidligere litteratur og en annen persons forskning vil være feiltolkning. Jeg vil være forsiktig med å trekke forhastede konklusjoner rundt temaet mitt, men fokusere på å drøfte rundt det. Det finnes mye litteratur rundt temaet jeg har valgt, men det blir viktig i et litteraturstudie at det kommer tydelig frem hvorfor man har valgt akkurat denne litteraturen og hvordan man har plukket ut nødvendige kilder (Dalland, 2012, s. 66)

En annen grunn til at jeg ønsker å benytte meg av litteraturstudie er for å få frem ungdommene i barnevernet sine tanker og opplevelser rundt tvangsbruk. Retningslinjene for bacheloroppgaven sier at man ikke kan intervju barn og ungdom som er under tiltak. Dette gjør det umulig å få frem deres tanker og meninger rundt tvangsbruk uten å benytte meg av tidligere forskning.

2.1 Valg av litteratur

I bacheloroppgaven min har jeg altså benyttet meg av ulike kilder for å dekke temaene jeg skriver om. For å finne litteraturen har jeg blant annet benyttet meg av Academic search elite, Oria og RVTS sør sin hjemmeside. Eksempel på søkeord jeg har benyttet for å finne litteratur er Traumebevisst omsorg. Når det gjelder miljøterapeutisk arbeid har jeg valgt å benytte meg av litteratur fra både Terje Halvorsens bok Miljøarbeid (2006) og Erik Larsens bok Miljøterapi med barn og unge (2015). For å gjøre rede for hva traumer er og hvordan dette kan påvirke et menneske benytter jeg meg i hovedsak av litteratur fra Atle Dyregrovs bok Barn og traumer (2010) og Trine Anstorp og Kirsten Benums bok Traumebehandling (2014). Jeg mener at denne litteraturen er med å gi en god forståelse over hva et traume er og hvordan et menneske kan bli påvirket av ulike opplevelser.

Når det gjelder traumebevisst omsorg har jeg benyttet meg av RVTS sør sin hjemmeside for å finne litteratur. Grunnen til at jeg har hentet litteratur fra den siden er fordi de er ledende innenfor traumebevisst omsorg i Norge. Litteraturen jeg har valgt for å dekke traumebevisst omsorg er Howard Bath (2008). I tillegg til Tone Jørgensen og Heine Steinkopfs artikkel Traumebevisst omsorg, teori og praksis (u.å.). Når det gjelder primærkilder innebærer det blant annet at man bruker egen forskning til å tolke eller forstå noe, mens sekundærkilder innebærer eksempelvis at man benytter seg av primærkildens definisjon og tolkning og forstår det på sin egen måte (Jørgensen & Rienecker, 2013, s. 140). Slik jeg forstår det er Baths (2008) artikler eksempler på primærlitteratur jeg benytter i oppgaven mens Jørgensen & Steinkops (u.å.) forståelse av Baths grunnpilarer er sekundærlitteratur i oppgaven min. Litteraturen jeg har valgt om traumebevisst omsorg mener jeg er med på å gi en god forståelse av hva traumebevisst omsorg er og hvordan man kan ta det i bruk på barnevernsinstitusjoner i Norge. Howard Baths (2008) er mye referert til i annen litteratur og man benytter seg også av Baths artikler i handlekraft programmet (Rvts sør, u.å.)

Det som utgjør empirien i bacheloroppgaven min er Gro Ulset og Torill Tjelflaats rapport om tvang på barnevernsinstitusjoner i Norge (Ulset & Tjelflaats, 2012). Denne rapporten utgjør også et eksempel på primærlitteratur i oppgaven min. Denne rapporten skal være med på å få frem ungdommens tanker og mening rundt tvangsbruk. Den er basert på kvalitativ metode og rapporten er gjennomført av NTNU som er en anerkjent forskningsinstitutt i Norge.

3 Teoretisk innfallsvinkel i traumer og traumebevisst omsorg

I teoridelen vil jeg ha en gjennomgang av hva jeg mener er viktig i forhold til drøftingen av problemstillingen. Det første jeg ønsker å gjøre rede for er tvang og tvangsbruk på barnevernsinstitusjoner i Norge. Dette er ikke teori, men et nødvendig bakteppe for å forstå den senere drøftingen. Det neste jeg vil ta for meg er det miljøterapeutiske arbeidet som blir gjort på barnevernsinstitusjoner. Jeg vil vise hva miljøterapeutisk arbeid innebærer, hva som er viktig for miljøterapeuter og hvorfor dette er viktig i arbeid med ungdom på barnevernsinstitusjoner. Det siste jeg vil ta for meg er traumer og traumebevisst omsorg. Mange av ungdommene på barnevernsinstitusjoner i Norge har opplevd traumatiske opplevelser i oppveksten og jeg ønsker å vise hvordan kunnskap om dette kan være med å hindre unødvendig tvangsbruk.

3.1 Tvang

I denne oppgaven vil en del av fokuset være rettet mot tvangsbruk. Problemstillingen min er som tidligere nevnt hvordan økt fokus på traumer og traumebevisst omsorg kan være med å minske tvangsbruk på barnevernsinstitusjoner. I FN's konvensjon om barnets rettigheter av 20. Juni 1989 (1989, artikkel 37 b) står det følgende: *"Intet barn skal ulovlig eller vilkårlig berøves sin frihet. Pågrepelse, frihetsberøvelse eller fengsling av barn skal skje på lovlig måte og bare benyttes som en siste utvei og for et kortest mulig tidsrom"*. Dette viser at tvangsbruk mot barn og ungdom skal være siste mulige løsning, men det vil være opp til fagpersoners tolkning hva som er siste utvei. Det er viktig at barn og ungdom på institusjon vet om rettighetene slik at de kan si i fra om unødvendig tvangsbruk og hvis tvangsbruk ikke blir protokollert.

I arbeid med tvangsbruk på institusjon oppstår det flere etiske dilemmaer hvor ett av dilemmaene er ungdommens frihetsberøvelse (Engen, Jansen, & Tjersland, 2013, s. 26-27). Når man bruker tvang til å ha ungdommer på institusjon uten rettigheter til å bevege seg fritt er det naturlig å tenke at det går ut over om ungdommen føler seg lykkelig (Engen, et al., 2013, s. 26-27). Jeg mener det da er miljøterapeutenes oppgave å håndtere ungdommen på en slik måte at de skal ha det som bra som mulig under de unormale omstendighetene.

3.2 Tvangsbruk i Norge – hvordan er utviklingen?

I denne delen oppgaven ønsker jeg å se nærmere på hvordan utviklingen av tvangsbruk har vært. Dette er altså ikke teori, men mer en gjennomgang av kunnskap om feltet. Grunnen til at jeg ønsker å vise til statistikk er for vise hvordan utvikling har vært de senere årene og benytte meg av det i drøftingen. Tvangsbruken er hjemlet i Forskrift om rettigheter og bruk av tvang under opphold i barneverninstitusjoner (2011). Fokuset mitt er på hvordan utviklingen har vært de siste årene når det gjelder protokollerte tvangstiltak mot ungdom.

Fra 2009 til 2010 var det en økning i tvangsbruk i Norge. I 2009 ble det gjennomgått rundt 8000 tvangsprotokoller av fylkesmannen på landsbasis, mens det i 2010 ble gjennomgått 8671 (Ulset & Tjelflaat, 2012, s. 17). De hyppigst brukte tvangsparagrafene i 2010 var tvang i akutte faresituasjoner, urinprøver og ransaking av rom og eiendeler (Ulset & Tjelflaat, 2012, s. 17). Det ble gjennomgått 2102 tvangsprotokoller i forhold til tvang i akutte faresituasjoner (Ulset & Tjelflaat, 2012, s. 17). Når jeg studerer disse tallene ser jeg grunnlaget for en hypotese om at prosjektet Handlekraft ikke hadde fått fotfestet blant institusjoner i Norge, eller at det var den gamle kunnskapen som fremdeles satt igjen blant de ansatte. Det har kommet nyere statistikk som gir grunnlag for bedre argumenter for problemstillingen og bacheloroppgaven min. Dette er ikke statistikk på landsbasis, men fra Oslo og Akershus. I 2014 ble det gjennomgått 2381 tvangsprotokoller av fylkesmannen i disse fylkene (Fylkesmannen i Oslo & Akershus, 2014 s. 12). Av disse tvangsprotokollene var 451 angående tvang i akutte faresituasjoner (Fylkesmannen i Oslo & Akershus, 2014, s. 12). I 2015 viser årsrapporten at det har vært en nedgang fra 2381 til 1846 gjennomgåtte tvangsprotokoller (Fylkesmannen i Oslo & Akershus, 2015, s. 19). Når det gjelder tvang i akutte faresituasjoner var tallet i 2015 på 350 tvangsprotokoller (Fylkesmannen i Oslo & Akershus, 2015, s. 19). Tallene her viser at det har vært en kraftig nedgang i tvangsbruk, men det er vanskelig å vite om dette også gjelder hele landet.

Etter å ha vist hva tvang innebærer på institusjon og hvordan utviklingen har vært de senere årene skal jeg nå bevege meg inn på miljøterapeutisk arbeid. Jeg kommer til å ta for meg hva miljøterapeutisk arbeid innebærer og hvorfor det er viktig å ha kunnskap om i denne oppgaven. Videre vil jeg beskrive den miljøterapeutiske rollen og hvilke egenskaper som kreves for å bli en dyktig miljøterapeut.

3.3 Miljøterapeutisk arbeid

Arbeid med barn og unge på institusjon handler blant annet om miljøterapeutisk arbeid. Miljøterapeutisk arbeid er grunnleggende i arbeid med barn og unge på institusjon. I drøftingen av min problemstilling kommer jeg til å ta for meg miljøterapeutens arbeid mot tvang. Jeg ønsker å vise hvordan økt fokus på traumer og traumebevisst omsorg kan være med å hindre tvangsbruk. Det vil da være nødvendig at miljøterapeutene har kjennskap til nettopp traumer og traumebevisst omsorg.

Miljøarbeid handler blant annet om utvikling og mestring hos ungdommen under trygge rammer og omgivelser. Hvis man går langt tilbake i tid var fokuset mer på å skjerme ungdommene fra resten av samfunnet. Ungdommene var kriminelle, farlige og manglet folkeskikk (Halvorsen, 2006, s. 11). Dette synet har endret seg. Man har kommet langt i arbeidet med å tette hull hos ungdommene på institusjon (Halvorsen, 2006, s. 61). Med å tette hull tenker jeg da på det ungdommen kan ha gått glipp av i oppveksten. I hovedsak er det å skape en god relasjon og vise omsorg og kjærlighet for ungdommene som bor på institusjonen (Halvorsen, 2006, s. 61). I tillegg vil det være nødvendig å utøve grensesetting for å skape forutsigbare og trygge rammer for ungdommene. I tillegg er det et lovfestet krav og en forventning om at man skal behandle barn og ungdom med respekt. I FNs barnekonvensjon (1989, artikkel 37 c) står det følgende: *”ethvert barn som er berøvet friheten, skal behandles med menneskelighet og med respekt for menneskets iboende verdighet og på en måte som tar hensyn til barnets behov (...)*” Dette viser hvor viktig det er at man skal behandle barn og ungdom på institusjon med respekt og verdighet selv om det utøves tvangsbruk. Dette må alle miljøterapeuter ta hensyn til i miljøterapeutisk arbeid og det bør ligge til grunn i arbeid med barn og ungdom.

Mens Halvorsen (2006) tar i bruk begrepet miljøarbeid benytter Larsen (2015 s. 23) seg av begrepet miljøterapeutisk arbeid for å beskrive arbeidet med blant annet barn og ungdom på institusjon. Larsen (2015, s. 23) definerer den miljøterapeutiske oppgaven slik: Miljøterapi *”er å skape muligheter for at barn og unge i sin situasjon kan arbeide med sin forandring og utvikling”*. Noe jeg har opplevd gjennom praksis i feltet og som gjenspeiler seg i Larsens (2015, s. 26) beskrivelse er at det som er med på å skape muligheter er hvor tydelige og solide rammer og rutiner institusjonen har, men og viktigheten av dyktige miljøterapeuter (Larsen, 2015, s. 26). Ungdommene som blir plassert på ulike institusjoner kommer dit med ulik bagasje og det vil være institusjonens ansvar å legge til rette for vekst og utvikling (Larsen,

2015, s. 26). Det er på vegne av familien til ungdommen og barnevernstjenesten man som miljøterapeut skal vise seg som stabile og gode omsorgspersoner. På institusjonen skal rammene settes og legges til rette for å takle et liv på egenhånd, og økt selvstendighet og emosjonelle ferdigheter er noe som skal være i fokus (Larsen, 2015, s. 26).

For at institusjonen kan legge best mulig til rette for ungdommen er det viktig å være klar over hvilke bagasje ungdommen bærer med seg. Det er ikke en fasit på hver ungdom og man må tilrettelegge ulikt gjennom fokus på differensiering (Larsen, 2015, s. 71). Differensiering bruker Larsen (2015, s. 71-73) til å skildre hvor viktig det er med ulik plan for hver ungdom. En kompleks traumatisert ungdom med mangel på empati og en ungdom diagnostisert med ADHD og bipolar lidelse vil ha behov for ulik tilnærming fra miljøterapeutene (Larsen, 2015, s. 71). I drøftingsdelen vil jeg gå nærmere inn på hvordan ulik tilnærming muligens kan være med å påvirke tvangsbruk på institusjoner.

Miljøterapeutisk arbeid og den miljøterapeutiske rollen innebærer det samme. Grunnen til at jeg videre i oppgaven vil beskrive den miljøterapeutiske rollen spesifikt er for å vise hvilke egenskaper som kreves for å klare å utføre godt miljøterapeutisk arbeid.

3.4 Miljøterapeutens rolle

Som tidligere nevnt er ungdommene avhengig av dyktige miljøterapeuter som klarer å legge forutsetningene til rette for utvikling og som viser omsorg og kjærlighet. Det er miljøterapeutene som arbeider tett sammen med ungdommene. Det er de som har hjemmel for å utøve tvangsbruk og handlekraftprogrammet har rettet seg mot blant annet miljøterapeutene. Miljøterapeutene har regler og rammer man skal forholde seg til i arbeidet med ungdommer. Dette er rammene som gjelder alle, men det som kanskje er det viktigste er hvordan man er som menneske og hvilke verdier man har (Larsen, 2015, s. 127-130). Det som går igjen når en god miljøterapeut blir beskrevet er blant annet gode verdier, et engasjement i arbeid med barn og ungdom, autoritet og at man samtidig viser omsorg og er snill (Larsen, 2015, s. 121-127). Samtidig må en god miljøterapeut kunne håndtere ulike situasjoner og ulike ungdommer. Man må håndtere ungdom som trenger trøst, en redd og forvirret ungdom og en aggressiv ungdom. Man må kunne vise glede når ungdommer mestrer noe som tidligere har vært vanskelig, men man må også kunne være til stede i stressfylte situasjoner (Larsen, 2015, s. 128). I drøftingen av min problemstilling vil jeg komme tilbake til rollen miljøarbeid og miljøterapeuter har for

å minske tvangsbruk på institusjoner. Blant annet vil jeg diskutere hvorfor det er viktig å gjøre individuelle valg i forhold til ulike ungdommer.

I neste del av teorien vil jeg gjøre rede for hva traumer er og hvorfor kunnskap rundt traumer er viktig i det miljøterapeutiske arbeidet. For å kunne gjennomføre et godt miljøterapeutisk arbeid med traumatisert ungdom kreves det kunnskap om ulike typer traumer og hva utfallet av traumer kan gi. Det er denne kunnskapen jeg ønsker å vise til i neste del av teorikapittelet.

3.5 Hva er traume?

For å få en innføring i traumer vil jeg se nærmere på ulike former for traumer. I arbeid med barn og unge i barnevernet på institusjoner møter man ungdommer som har opplevd traumatiske opplevelser. Det kan blant annet være opplevelse av vold mot seg selv eller andre, ulykker eller dødsfall i familien. Det finnes måter å skille ulike traumer på. Det er fysiske og psykiske traumer (Anstorp & Benum, 2014, s. 23). Fysiske traumer kommer ofte etter ulykker, og vil med legehjelp og medisinsk behandling leges etter en periode ut i fra alvorlighetsgraden på skaden. Psykiske traumer derimot oppstår når man opplever noe uutholdelig som kroppen ikke klarer å håndtere på egenhånd (Anstorp & Benum, 2014, s. 24). Det kan for eksempel være psykisk vold hvor man opplever for eksempel jevnlig trusler fra nære omsorgspersoner. Et slik psykisk traume kan utvikles ved at man ikke får riktig hjelp fra hjelpeapparatet for å håndtere noe en selv ikke klarer å håndtere på egenhånd (Anstorp & Benum, 2014, s. 24).

I tillegg til å dele traumer inn i psykiske og fysiske traumer kan man dele traumer inn i type 1 og type 2 (Dyregrov, 2010, s. 14). Traumatiske opplevelser som faller inn under type 1 er når man opplever en plutselig dramatisk hendelse som for eksempel bilulykke, voldtekt eller uventet dødsfall i en omgangskrets (Dyregrov, 2010, s. 14). Traumatiske opplevelser som faller inn under type 2 er en påkjenning som har pågått over en lengre periode som for eksempel vold i familien og gjentakende seksuelle overgrep (Dyregrov, 2010, s. 14). Traumatiske påkjenninger man har måttet leve med over en lengre periode er også kalt komplekse traumer (Bath, 2008, s. 17-20). Komplekse traumer innebærer ikke at man opplever nye traumatiske hendelser hver dag, men at man sjelden føler seg trygg og en må til enhver tid være på vakt (Bath, 2008, s. 17-20). Komplekse traumer kan for eksempel være når et barn opplever gjentatt omsorgssvikt i oppveksten. Vi trenger da kunnskap om hvordan

traumer påvirker for å ivareta og møte disse på best mulig måte på institusjonen. I arbeid på en barnevernsinstitusjon er det viktig at miljøterapeutene har kunnskap om ulike symptomer på traumer og hvordan man kan skape en trygg hverdag for barn og unge som har opplevd slike traumer. Kunnskap om dette får man nå blant annet gjennom kompetanseutviklingsprogrammet handlekraft (Rvts sør, u.å.).

Barn og ungdommer som har opplevd traumer enten det er komplekse traumatiske hendelser eller en enkelt hendelse som for eksempel bilulykker kan få såkalte flashback eller blir minnet på hva de opplevde (Dyregrov, 2010, s. 56-58). Noen ulike faktorer for at man opplever slike flashback kan være knyttet til dato, fysisk kontakt, noe man hører som fremkaller minnene og noe man ser som fremkaller minnene (Dyregrov, 2010, s. 56-58). Grunnen til at jeg mener fokus på flashback og påminnere er viktig for oppgaven min er blant annet fordi tvangsbruk kan fremkalle slike flashback. En ungdom som har opplevd vold fra for eksempel far i flere år gjennom oppveksten kan bli sterkt emosjonelt påvirket av å bli holdt nede av personalet. Personalet på institusjonen kan også være en påminner. Ungdommen kan for eksempel få flashback til hva far gjorde hvis en mannlig ansatt minner om faren. Når man jobber på en institusjon med traumatisert ungdom er det viktig at man tenker over hva som fremkalte disse reaksjonene. Man må observere og snakke med barnet om hva som gjorde at de reagerte slik (Rvts sør, u.å.). Dette blir kalt trigger og når man jobber på institusjoner er det viktig at man er observant ovenfor unaturlige reaksjoner fra ungdommene (Rvts sør, u.å.).

For å kunne møte ungdommer på en god, trygg og respektfull måte vil jeg i neste del av teorikapittelet vise til hva traumebevisst omsorgs grunnpillarer innebærer. Traumebevisst omsorg utgjør en sentral del av oppgaven og jeg vil vise hvor sentralt kunnskap om traumebevisst omsorg er i arbeid med traumatisert ungdom. Jeg vil vise hvordan traumatisert ungdoms reaksjoner kan skape frustrasjon hos miljøterapeuter og hvordan traumer er med å påvirke oppførselen.

3.6 Hva er traumebevisst omsorg?

Traumebevisst omsorg er det som skal utgjøre det mest sentrale teoretiske grunnlaget for å drøfte problemstillingen min. Når jeg skriver om traumebevisst omsorg tar jeg utgangspunkt i miljøterapeuter på barnevernsinstitusjoner. I arbeidet med traumatiserte ungdommer på institusjon blir ikke traumebevisst omsorg sett på som en metode i selve traumebehandlingen,

men heller en teoretisk tilnærming i arbeid med barn og unge (Jørgensen & Steinkopf, u.å., s. 1). Det sees altså på som en måte hvor ansatte besitter en kunnskap hvor man klarer å skape en trygg og utviklingsfremmende institusjon (Jørgensen & Steinkopf, u.å., s. 1). Før jeg starter på drøfting av problemstillingen vil jeg gjøre rede for et par viktige trekk ved traumebevisst omsorg. Jeg kommer til å ta for meg de tre grunnpilarene som står sterkt i traumebevisst omsorg. Mens jeg tar for meg grunnpilarene vil jeg komme inn på toleransevinduet og gjøre rede for hva det innebærer å være i optimal aktiveringssone (Jørgensen & Steinkopf, u.å.). Til slutt vil jeg ta for meg samregulering. Samregulering er viktig i møte med ungdommer utsatt for traumer og kan være med å påvirke atferden.

Som tidligere nevnt møter man ungdommer i barnevernet med komplekse traumer. Lite kunnskap om traumer og hvordan man skal møte disse ungdommene er noe jeg tror er med på å eskalere en tvangssituasjon som kunne vært unngått med riktig tilnærming og forståelse av situasjonen.

3.7 De tre grunnpilarene

Innenfor traumebevisst omsorg finnes det tre grunnpilarer hvor jeg vil ta utgangspunkt i Baths (2008, s. 17-20) tolkning. De tre grunnpilarene i traumebevisst omsorg er trygghet, relasjon og affektregulering (Bath, 2008, s. 17-20). I møtet med barn og ungdom på institusjon blir grunnpilarene sett på som grunnleggende i møte med traumatiserte barn og ungdom før man starter med behandling av traumer (Bath, 2008, s. 17-20). Jørgensen & Steinkopf (u.å., s. 4-5) bruker begrepet ”huset” i forståelsen og forklaringen av hva traumebevisst omsorg innebærer. Det begrepet synes jeg gjør det lettere å forstå hvorfor kunnskap om traumebevisst omsorg blant miljøterapeuter er viktig i arbeid med ungdom. Begrepet forklarer hvordan rammene er ”huset” på institusjonen og tilnærmingen blant de ansatte er grunnleggende før man kan starte behandling av traumatisert ungdom (Jørgensen & Steinkopf, u.å., s. 4-5).

3.7.1 Trygghet

Trygghet er den første av tre grunnpilarer i traumebevisst omsorg. Det første steget i arbeid med traumatiserte barn og ungdom er at de føler seg trygge (Bath, 2008, s. 18-19). På barnevernsinstitusjoner er det de ansattes ansvar å skape trygghet, men i møte med traumatiserte barn vil dette være en vanskelig oppgave (Bath, 2008, s. 18-19). Tidligere i oppgaven gjorde jeg rede for miljøarbeid. Her gjorde jeg rede for hvor viktig trygghet og trygge rammer var for utvikling og mestring hos ungdommene. Traumeutsatte ungdommer

kan grunnet sine opplevelser ha vanskeligheter med å kontrollere sinnet og impulsene sine (Jørgensen & Steinkopf, u.å., s. 4-7). For at ungdommene skal føle seg trygg og ha mest utbytte av oppholdet på institusjon, er det viktig at de befinner seg i sonen som kalles optimal aktivering i toleransevinduet (Jørgensen & Steinkopf, u.å., s. 6-7). Toleransevinduet kan deles inn i tre hvor den midterste delen, altså optimal aktiveringssone er sonen hvor fornuften kontrollerer hjernen og man har mest utbytte av læring og utvikling (Jørgensen & Steinkopf, u.å., s. 6-7). De to andre sonene i toleransevinduet er høy aktivering og lav aktivering (Jørgensen & Steinkopf, u.å., s. 6-7). Lav aktiveringssone er sonen hvor hjernen på en måte er koblet av og man trekker seg unna, mens høy aktiveringssone er styrt av blant annet impulser og aggressivitet (Jørgensen & Steinkopf, u.å., s. 6-7). Hvis man ikke klarer å skape en trygghet for ungdommen eller hvis ungdommen føler seg truet av personalet kan ungdommen fort havne i høy aktivering. Da er det impulsive handlinger som tar kontroll på hjernen, noe som kan føre til aggressiv atferd og eskalering i situasjoner man som miljøterapeut ikke var forberedt på (Jørgensen & Steinkopf, u.å., s. 6-7). For at miljøterapeutene skal klare å skape trygghet for ungdommene er det et par sentrale element som er viktig. De elementene vil blant annet være forutsigbare rammer på institusjonen og at ungdommene blir mest mulig involvert i sitt opphold på institusjonen (Bath, 2008, s. 18-19).

3.7.2 Relasjon

Den neste av tre grunnpilarer i traumebevisst omsorg er relasjon. Trygghet og relasjon er noe som er sentralt for å fremme emosjonell og kognitiv utvikling blant traumeutsatte ungdommer (Bath, 2008, s. 18-20). For å klare å oppnå en relasjon kreves det enkelte egenskaper fra miljøterapeutene. Som miljøterapeut er det viktig å møte ungdommen med blant annet respekt, vise omsorg og det å åpne seg opp for ungdommen (Engen, et al., 2013 s. 126-132). Det jeg har erfart er det viktigste for å skape en relasjon med ungdommen gjennom praksis og litteraturlæsning er å bruke tid sammen med ungdommen. Man må være til stede for ungdommen og vise at man er interessert i å være sammen med dem (Engen, et al., 2013, s. 132). Traumatisert ungdom vil mest sannsynlig ha flest negative opplevelser i relasjon med andre voksne og det vil være vesentlig for miljøterapeuten å skape positive opplevelser gjennom relasjon med traumatisert ungdom (Bath, 2008, s. 18-19). Opplevelsen av alvorlig og gjentagende traumatiserte hendelser fra nære voksne omsorgspersoner tidlig i oppveksten kan være med å skape en frykt og utrygghet for miljøterapeutene (Bath, 2008, s. 18-19). Miljøterapeuten kan blant annet minne de om en tidligere nær omsorgsperson som de forbinder med vonde opplevelser, og det vil derfor være viktig at miljøterapeuten møter

ungdom med forståelse og respekt for hva ungdommene kan ha opplevd (Jørgensen & Steinkopf, u.å., s. 4).

3.7.3 Affektregulering

Den siste av de tre grunnpilarene i traumebevisst omsorg er affektregulering. Når det gjelder affektregulering er dette noe som er viktig i tidlig oppvekst. Man blir ikke født med kontroll på følelser, men affektregulering er noe man blir lært opp til (Bath, 2008, s. 20). For at et barn skal lære seg å sette ord på og kontrollere følelser er det viktig med trygge og gode omsorgspersoner. Viktige element i å lære barnet å regulere følelser er ved å snakke med barnet, forklare barnets reaksjon på emosjonelle følelser og gi de fysisk omsorg og kjærlighet (Jørgensen & Steinkopf, u.å., s. 4-5). Man må vise at man ser barnet og forstår hva som har skjedd og hvorfor det skjedde. Hvis barnet blir redd må man vise at man forstår hvorfor barnet ble redd og prøve å forklare grunnlaget for den emosjonelle reaksjonen (Jørgensen & Steinkopf, u.å., s. 4-5). Hvis en baby gråter er det viktig at omsorgspersonen viser med kroppsspråk og stemme at man forstår hvorfor babyen gråter. En traumatisert ungdom som ikke har lært å håndtere ulike emosjonelle situasjoner vil kunne få problemer med å kontrollere følelsene sine. En traumatisert ungdom kan uttrykke følelser som nedstemthet og sorg på en måte som kan være uforståelig for personer som ikke vet hva denne ungdommen har vært igjennom. Selv om man ikke har lært det tidlig i oppveksten kan man fremdeles lære det i voksen alder (Bath, 2008, s. 20).

3.8 Samregulering med traumatisert ungdom

Et viktig fokus i arbeid med traumatisert ungdom vil være å håndtere samregulering. Samregulering kan brukes mot flere aldersgrupper, men i mitt tilfelle fokuserer jeg mot ungdom som kan bli plassert på tvangsinstitusjon. Tidligere nevnte jeg hvordan man ofte blir lært opp til affektregulering av gode omsorgspersoner tidlig i oppveksten, men hos dem som har opplevd kompleks traumatisering vil dette ikke være tilfellet (Bath, 2008, s. 44-46). Ungdommene som har opplevd denne typen traumatisering vil kunne håndtere ulike situasjoner uforståelig for mange, men disse ungdommene er i en slags konstant beredskap for farer (Bath, 2008, s. 44-46). For å kunne håndtere denne typen ungdom vil kunnskap om traumer være vesentlig for en miljøterapeut.

Å samregulere innebærer at man klarer å se hva som ligger bak atferden og viser med hele kroppsspråket at man forstår at personen har det vondt (Bath, 2008, s. 44-46). En ungdom kan

vise aggressiv oppførsel i en situasjon som ikke tilsier denne type oppførsel, men man skal verken straffe eller irettesette personen for oppførselen sin (Bath, 2008, s. 44-46). Det er gjort som miljøterapeut å la følelsene styre og bli sint hvis en ungdom skriker ukvemsord mot deg, men dette er noe man må håndtere og man skal forholde seg rolig (Jørgensen & Steinkopf, u.å., s. 7-10). I slike opphetete situasjoner styres ungdommen av impulser og vil ikke klare å ta hensiktsmessige avgjørelser (Jørgensen & Steinkopf, u.å., s. 7-10). Derfor nytter det ikke med sanksjoner. Tidligere nevnte jeg toleransevinduet. Når ungdommen enten er i høy eller lav aktiveringssone er det viktig som miljøterapeut at man klarer å regulere følelsene til ungdommen inn mot optimal aktiveringssone (Jørgensen & Steinkopf, u.å., s. 7-10). Det er når ungdommen er i denne sonen man kan reflektere over situasjonen og etter hvert vil ungdommen lære å håndtere ulike emosjonelle følelser på egen hånd og også ta i mot kjærlighet fra omsorgspersoner (Jørgensen & Steinkopf, u.å., s. 7-10).

4 Traumebevisst omsorg og reduksjon av tvangsbruk

I denne delen av oppgaven vil jeg ta i bruk teori og drøfte problemstillingen min.

Problemstillingen min er som tidligere nevnt hvordan økt fokus på traumer og traumebevisst omsorg kan være med å minske tvangsbruk på barnevernsinstitusjoner i Norge. Jeg kommer til å ha underoverskrifter for å drøfte ulike elementer ved problemstillingen jeg mener er viktig for å få en oversikt over hvordan traumer og traumebevisst omsorg kan være med å påvirke tvangsbruk. Jeg ønsker først å få frem ungdommens mening og vil vise til ungdommers uttalelser rundt tvangsbruk og se det i relasjon til traumer og traumebevisst omsorg. Jeg vil vise hvordan tvang kan være med å skape nye traumatiske opplevelser og flashback til tidligere opplevelser. Videre i drøftingen vil jeg ta for meg triggerer og hvor viktig det er i arbeid med traumatisert ungdom. En trigger hos en person som har opplevd bilulykke kan være skrenselyd under en biltur. Jeg vil også ta for meg miljøterapeutens rolle i arbeid med traumatisert ungdom. Mine vurderinger er basert på forskningslitteratur, teoretisk kunnskap og praksiserfaring.

4.1 Ungdommers opplevelse av og mening om tvangsbruk

I denne delen av drøftingen ønsker jeg å fokusere på ungdommers opplevelser og tanker rundt tvangsbruk på barnevernsinstitusjoner. Jeg har valgt å benytte meg av en rapport utarbeidet av NTNU (Ulset & Tjelflaat, 2012). I denne rapporten har de intervjuet 11 ungdommer i alderen 16 og 17 år (Ulset & Tjelflaat, 2012). Dette utgjør empirien jeg benytter meg av i denne delen av oppgaven. Jeg vil drøfte hvordan man kunne håndtert tvangsbruken på en annen måte og

hva som er viktig å fokusere på i ulike situasjoner. I disse uttalelsene vil det bare være ungdommens stemme som vil komme frem da de ansatte ikke har uttalt seg om de ulike situasjonene. Jeg velger i hovedsak å benytte meg av uttalelser angående tvang i akutte faresituasjoner. Uttalelsene er ikke lange og utfyllende, men jeg vil prøve å skape et bilde av hvordan det har blitt håndtert og hvordan tvangsbruken eventuelt kunne vært unngått.

Når det gjelder tvang i akutte faresituasjoner beskriver en av ungdommene en holdesituasjon hvor ungdommen opplevde situasjonen som ekkel og ubehagelig (Ulset & Tjelflaat, 2012, s. 26-29). Flere av ungdommenes første møte med fysisk tvangsbruk i form av nedlegging og holdesituasjon har gjort inntrykk på dem hvor de har opplevd fortvilelse, sinne og redsel (Ulset & Tjelflaat, 2012, s. 26-29). En av ungdommenes uttalelse angående tvang i akutt faresituasjon er følgende: *"Helt forferdelig. Det er ubeskrivelig egentlig hvordan man føler seg i en sånn situasjon. Jeg blir bare frustrert, og da vil jeg ikke prate med folk"* (Ulset & Tjelflaat, 2012, s. 28). I denne situasjonen er det tydelig hvordan ungdommen opplever fortvilelse under tvangsbruk.

Når man er i holdesituasjon og ser på tvangsbruk som eneste utvei må man ha kunnskap om barnets historie. I tillegg til kunnskap om barnets historie er det viktig med kunnskap om traumer og hvordan man kan håndtere holdesituasjon på en skånsom måte. Når ungdommene i Ulset & Tjelflaats (2012, s. 26-29) rapport reagerer med uttalelser som ekkelt, ubehagelig og reagerer med redsel er det viktig å nettopp ha den nødvendige kunnskapen rundt traumer og tvang. Et traume kan som tidligere nevnt være en opplevd hendelse som man ikke klarer å håndtere på egenhånd (Anstorp & Benum, 2014, s. 24). En av grunnene til at man skal håndtere utagering og eventuell holdesituasjon på en skånsom måte er ungdommers mulige historikk med seksuelle overgrep eller vold, som kan være en negativ trigger for ungdommen. Mange traumatiserte mennesker opplever flashback og blir stadig vekkt minnet på den eller de traumatiske hendelsene de har opplevd (Dyregrov, 2010, s. 56-58). Hvis en jente utsatt for voldtekt blir holdt fastlåst på bakken kan dette være med å forsterke minnene og kobles tilbake til den traumatiske opplevelsen en voldtekt innebærer. Hvis dette er med å forsterke minnene eller føles som en ny traumatisk hendelse kan traumatisert ungdom føle seg truet og gå inn i høy aktivering i toleransevinduet (Jørgensen & Steinkopf, u.å., s. 6-7). Når man befinner seg i høy aktivering i toleransevinduet er det ikke fornuften som styrer og det er vanskelig å kommunisere med dem, og samtidig vil det ikke være rom for utvikling av emosjonell utvikling slik situasjonen er (Jørgensen & Steinkopf, u.å., s. 6-7). Slike situasjoner

bør altså unngås. Når ungdom ikke befinner seg i optimal aktiveringssone nytter det som tidligere nevnt ikke å straffe ungdommen (Jørgensen & Steinkopf, u.å., s. 7-8). Man må da kommunisere med de på en rolig måte og vise med kroppsspråket at man forstår de vonde følelsene de viser (Jørgensen & Steinkopf, u.å., s. 7-8).

Tvang i akutte faresituasjoner er nedfelt i Rettighetsforskriften (2011, §14). Hva som er tvang i akutte faresituasjoner blir opp til enhver å tolke, men det er viktig at denne formen som all annen tvangsbruk blir nøye gjennomgått av fylkesmannen. Jeg mener at slik tvangsbruk kan misbrukes da det blir opp til den enkelte miljøterapeut å tolke om det er fare for liv og helse til de involverte i de enkelte situasjonene. Jeg vet ikke om det finnes mørke tall for tvangsbruk i Norge, men antar at det forekommer og har forekommet på institusjoner, men at dette kan endre seg med økt kunnskap om traumer og traumebevisst omsorg. Som tidligere nevnt viser statistikken fra Oslo & Akershus at tvang i akutte faresituasjoner har gått ned fra 451 til 350 tvangsprotokoller mellom 2014 og 2015 (Fylkesmannen i Oslo & Akershus, 2015, s. 19).

Tvangsbruk på barnevernsinstitusjoner er som tidligere nevnt lovhjemlet. I rapporten legger jeg tidlig merke til enkelte uttalelser rundt generell tvangsbruk. Det kommer frem i rapporten at enkelte ungdommer har følt at de ansatte har vært nedlatende i kommunikasjonen og at det er de ansattes håndtering og kommunikasjon som har vært med på å eskalere situasjoner som i følge ungdommene kunne vært unngått (Ulset & Tjelflaat, 2012, s. 24). Som tidligere nevnt er det i FNs barnekonvensjon (1989, artikkel 37 c) lovfestet å behandle barn og ungdom med respekt og verdighet. Uttalelsene fra ungdommen viser at dette ikke alltid har vært tilfelle i enkelte situasjoner og det er svært alvorlig da det strider i mot noe som er forankret i FNs barnekonvensjon (1989 artikkel 37 c). En slik måte å håndtere situasjoner på er heller ikke i samsvar med grunnleggende verdier i verken traumebevisst omsorg eller miljøterapeutisk arbeid. I følge Halvorsens (2006, s. 61) beskrivelse av miljøarbeid må det skapes trygge rammer samtidig som de ansatte viser omsorg og kjærlighet ovenfor ungdommene. Når man jobber med traumatisert ungdom ønsker man å legge til rette for en positiv utvikling av kognitive og emosjonelle ferdigheter. Det er lett å være etterpåkløkk og sette fingeren på hva som burde vært gjort annerledes i nevnte situasjoner. De eller den miljøterapeuten som har vært involvert i de nevnte situasjonene har ikke vist grunnleggende verdier som å være respektfull og vise god omsorg (Larsen, 2015, s. 121-127). Samtidig viser man ikke til fokus

på grunnleggende tanker som relasjonsbygging og trygghet i traumebevisst omsorg (Bath, 2008, s. 18-20).

4.2 Traumebevisst omsorg og jakten på triggere

For å kunne minske tvangsbruk på institusjon er det viktig å ha kjennskap til bagasjen ungdommen bærer med seg. Tidligere har jeg gjort rede for hvordan traumatisert ungdom kan få flashback til hendelsen og hvor viktig det er for ansatte å ha kjennskap til hva ungdommen har opplevd (Dyregrov, 2010, s. 56-58). Når man har kjennskap til hva ungdommen har opplevd er det viktig å få kartlagt hva som påvirker ungdommen både negativt og positivt, noe som kalles triggere (Rvts sør, u.å.). Det som trigger ungdommen negativt kan være noe som forbindes med tidligere traumatiske opplevelser som for eksempel seksuelle overgrep eller fysisk vold (Rvts sør, u.å.). For å kunne forhindre unødvendig tvangsbruk på institusjon mener jeg det er viktig å ha kjennskap til hva som trigger ungdommen negativt. Jeg mener at hvis miljøterapeutene klarer å hindre ungdommer i å havne i situasjoner som er en negativ trigger, så vil det være med å hindre at situasjoner eskalerer og at ungdommen får en tryggere opplevelse på institusjon. Et eksempel kan være hvis en ungdom trigges negativt av en ansatt grunnet at han forbinder denne personen med faren, kan en løsning være at dette personalet ikke går så tett på denne ungdommen. Trygghet er noe Bath (2008, s. 18-19) tar for seg som en av grunnpilarerene i traumebevisst omsorg for å beskrive hva som må ligge til grunn for positiv utvikling hos ungdommen.

Som nevnt er det mange muligheter at traumatisert ungdom kan få flashback eller såkalte triggere til tidligere opplevelser (Dyregrov, 2010, s. 56-58). Det jeg mener kan være vanskelig er hvis man ikke har kjennskap til bagasjen ungdommen har. Da blir det vanskelig for miljøterapeutene å vite hva som muligens kan påvirke de negativt. Selv med kunnskap om ungdommen vil det være vanskelig å vite hva som kan trigge de negativt, og det vil derfor være nødvendig å observere de nøye og notere ned hva som har trigget de negativt (Rvts sør, u.å.). Økt kunnskap rundt traumer og traumebevisst omsorg vil nok være med å gjøre miljøterapeuter mer observant på hva som trigger ungdom negativt, men samtidig må man ikke bare fokusere på traumer. Det kan være andre forklaringer på at ungdom reagerer negativt, og jeg mener det er viktig å tenke over det. Ikke alle har nødvendigvis opplevd traumatiske opplevelser som ikke har blitt bearbeidet.

4.3 Hvor viktig er miljøterapeutens rolle i arbeid mot tvang?

Etter å ha arbeidet på institusjon har jeg erfart at miljøterapeutens rolle vil være svært viktig i arbeid med traumatisert ungdom. For at økt fokus på traumebevisst omsorg skal være med å minske tvangsbruk på barnevernsinstitusjoner mener jeg det krever en del fra miljøterapeutene. Å få opplæring i hva traumer er og hvordan traumer kan være med å påvirke ungdommens atferd er selvsagt viktig for minskning av tvang. Jeg mener det også er viktig at man får opplæring i hva traumebevisst omsorg er, hvor viktig trygghet og relasjon er for positiv utvikling hos ungdommer og hvordan man samregulerer med ungdommer i situasjoner hvor ungdommen for eksempel føler seg urettferdig behandlet. Det jeg likevel mener er kanskje det aller viktigste er selve miljøterapeuten som person. Man kan lese seg opp og bli ekspert på ulike teorier, men den vi er er kanskje det viktigste verktøyet i arbeid med traumatisert ungdom. Fornytt kunnskap vil dog være styrende for hvordan man som miljøterapeut kan arbeide målrettet mot positiv emosjonell og kognitiv utvikling og i arbeidet mot tvangsbruk.

To av grunnpilarene i traumebevisst omsorg som beskrevet av blant annet Bath (2008, s. 18-20) er trygghet og relasjon. Dette er to pilarer som i følge Bath (2008, s. 18-20) er noe som må være til stede for å skape en positiv utvikling hos traumatisert ungdom. Hvis ikke trygghet som den første grunnpilaren er til stede, vil det være vanskelig å skape en relasjon og deretter vanskelig å samregulere med ungdom (Bath, 2008, s. 18-20). Samregulering handler som sagt om å sammen med ungdommen regulere følelsene inn mot optimal aktiveringssone (Jørgensen & Steinkopf, u.å., s. 7-8). Dette gjøres ved å vise med hele kroppsspråket at man forstår ungdommens oppførsel uten å irettesette eller straffe ungdommen (Jørgensen & Steinkopf, u.å., s. 7-8). Et trygt hjem for ungdom på institusjon skapes av miljøterapeutene. En god miljøterapeut blir av Larsen (2015, s. 121-127) beskrevet som en person med gode verdier, engasjement i arbeid med barn og en person som mestrer stressfylte situasjoner, men også en person som viser omsorg og kjærlighet for ungdommen. Det finnes ulike tvang, men tvang i akutte faresituasjoner gjennomføres ofte i stressfylte situasjoner. Hvis miljøterapeutene ikke klarer å håndtere ungdommen på riktig måte kan situasjonen eskalere. Man kan da bli nødt til å bruke unødvendig tvang, noe som gjerne ikke ville vært nødvendig hvis man hadde håndtert det korrekt. Riktig holdning og verdier i arbeidet med barn og ungdom på institusjoner mener jeg er helt nødvendig for å minske tvangsbruk. Holdninger og verdier hos miljøterapeuter bør være slik at man brenner for arbeidet og ønsker at ungdommene skal ha det bra.

I tillegg til miljøterapeutens viktige egenskaper er differensiering et begrep Larsen (2015, s. 71) tar for seg. Det kreves ulik tilnærming til ungdommene man jobber med og man kan ikke ha lik tilnærming til ungdommer som har ulik historikk og problemer (Larsen, 2015, s. 71). Å behandle ungdommer ulikt på institusjonen er i følge Larsen (2015, s. 71) en viktig del av det miljøterapeutiske arbeidet. Jeg mener at dette også kan gjelde i arbeid mot tvang. Å føle seg urettferdig behandlet er noe som kan oppleves vanskelig for enhver person. Tiltak er en ting, men et viktig element er også individuell behandling i forhold til tvangshjemler. Å bli automatisk fratatt elektroniske hjelpemidler og retten til å bevege seg fritt kan være nødvendig i enkelte tilfeller. Problemet mener jeg skapes hvis det går automatisk i å frata ungdommer disse rettighetene uten sammenheng med oppførsel og utvikling. Jeg mener det er viktig å gjøre individuelle valg for hver enkel ungdom for å skape en god relasjon og et godt miljø på institusjonen. Man må gi gode forklaringer for de valgene som blir tatt ovenfor ungdommene og legge til rette så de forstår valgene. Slik mener jeg at prinsippet om differensiering bør bli synlig.

Hvis man har de riktige holdningene, ønsker å jobbe med ungdom og viser både respekt og omsorg for ungdommene man arbeider med mener jeg man har gode forutsetninger for å håndtere situasjoner uten å bruke unødvendig tvang. I tillegg må man jobbe individuelt mot hver enkel ungdom for å gi best mulig emosjonell og kognitiv utvikling. Kombinerer man dette med fornyet teoretisk kunnskap rundt traumer, traumebevisst omsorg og behandling av traumer mener jeg man har gode forutsetninger for å minske tvangsbruk på barnevernsinstitusjoner i Norge.

4.4 Kritisk blick mot traumebevisst omsorg

Hvis man ser på statistikken fra Oslo & Akershus som jeg gjorde rede for tidligere ser man at tvangsbruk i akutte faresituasjoner er nede i 350 tvangsprotokoller (Fylkesmannen i Oslo & Akershus, 2015, s.19). Dette er altså en nedgang på 99 tvangsprotokoller fra samme fylket i 2014 (Fylkesmannen i Oslo & Akershus, 2014, s. 12). Dette viser at det har vært en ganske kraftig nedgang i tvangsbruk i akutte faresituasjoner. Jeg har ikke statistikk som viser tall fra resten av landet, men disse to fylkene utgjør en stor del av barnevernet i Norge. Om det er økt fokus på traumer og traumebevisst omsorg som har vært med å påvirke nedgangen er vanskelig å gi et svar på. Men det som viser seg er at siden etableringen av Handlekraft har

det vært en nedgang de siste to årene i disse to fylkene og det har dermed altså ikke vært negativt for ungdom på barnevernsinstitusjon i Norge. Det skrives mye positivt om traumebevisst omsorg og personlig mener jeg også at det er viktig å ha kunnskap rundt det. Allikevel er det viktig å ikke la seg blende av hvor bra mange får det til å høres ut som. Det er viktig å også ha et kritisk blick mot traumebevisst omsorg og fokuset på traumer.

Etter hva jeg har erfart gjennom praksis, studiet på hisf og litteratursøket til bachelor har jeg ennå til gode å finne kritikk mot traumebevisst omsorg. Forskning jeg har studert har vært utelukkende positive. Dette er i seg selv kritikkverdigg. Jeg mener traumebevisst omsorg har utviklet seg til en mote i arbeidet på institusjon. Jeg mener man må være forsiktig med å skrinlegge alt man har gjort på institusjon tidligere, men at traumebevisst omsorg er et nyttig tilskudd er det liten tvil om. Det positive er at traumebevisst omsorg har gitt økt fokus på traumer og gir ansatte i barnevernet ny og verdifull kunnskap man kan benytte i arbeid på institusjon. Samtidig mener jeg man må være forsiktig med å tenke at alle ungdommer som har et atferdsproblem har opplevd traumer. Jeg mener at det å tenke traumebevisst også kan være med å ta fokus vekk fra andre forklaringer på blant annet atferdsproblematikk. Man må være klar over at atferden en ungdom viser kan være på grunn at for eksempel ADHD. Selv om det finnes muligheter for å kritisere traumebevisst omsorg mener jeg ut fra et faglig ståsted at det er positivt at ansatte i barnevernet får kunnskap om det. Det gir en god forståelse av hvordan man kan jobbe mot et utviklingsfremmende miljø på institusjoner og hva som er viktig å tenke på i forhold til traumatisert ungdom. I tillegg mener jeg det fremdeles er viktig å tenke over at det kan være andre forklaringer på ulik problematikk noe Larsen (2015, s. 71) tar opp i forhold til differensiering.

5 Oppsummering

I løpet av oppgaven min har jeg vært innoim ulike temaer i teorikapittelet. Jeg har gjort rede for blant annet miljøterapeutisk arbeid, traumer og traumebevisst omsorg. Jeg har gjort rede for teori jeg mente var nødvendig for å kunne drøfte problemstillingen min blant annet Baths (2008) tre grunnpilarer i traumebevisst omsorg. Problemstillingen min retter fokuset mot tvangsbruk på barneverninstitusjoner i Norge og hvordan økt fokus på traumer og traumebevisst omsorg kan være med å minske tvangsbruk. For å drøfte problemstillingen var det nødvendig å vise til hva miljøterapeutisk arbeid innebærer og som er viktige egenskaper for miljøterapeuten. Videre gjorde jeg rede for hva traumer er og hvordan dette påvirker

arbeidet på institusjon, mens traumebevisst omsorg gir en forståelse av hva som er grunnleggende for å kunne arbeide mot positiv utvikling hos ungdommene, som for eksempel trygghet (Bath, 2008, s. 18-19).

Det første jeg tok for meg i drøftingen var å vise til ungdommers uttalelser og opplevelse av tvangsbruk på barneverninstitusjoner. Jeg ville vise ulike uttalelser som ungdommen kom med og viste hvordan det kan påvirke ungdommen. Å utsette ungdom for tvangsbruk kan blant annet føre til flashback for ungdommen og det kan også oppleves som en ny traumatisk opplevelse. Jeg mener det er viktig at ansatte på institusjonen har kunnskap og kjenner til ungdommens eventuelle traumatiske bagasje for å kunne håndtere situasjoner riktig. Da er det viktig at man får den nødvendige opplæringen og påfyll av ny kunnskap.

Videre i drøftingen tok jeg for meg traumebevisst omsorg, triggere og hvor viktig jeg mener miljøterapeuten er i arbeid mot å minske tvangsbruk. At miljøterapeuter på institusjoner er oppmerksom på hva som trigger ungdom både positivt og negativt mener jeg er viktig for å få til mindre tvangsbruk og fremme positiv utvikling. Hvis man klarer å kartlegge hva som trigger dem negativt mener jeg det er mulig å hindre at mulig eskalerte situasjoner unngås og man kan bygge en god relasjon. Når det gjelder miljøterapeutens rolle mener jeg at hvordan miljøterapeuten er som person har mye å si i arbeid mot tvangsbruk. Hvis man har riktige egenskaper samt fornyer kunnskap rundt traumebevisst omsorg og traumer, mener jeg man har gode forutsetninger for å minske tvangsbruk. Samtidig mener jeg det er viktig at man ikke bare tenker at ungdoms atferd er et resultat av traumatiske opplevelser. Jeg tror ungdom kan oppleve frustrasjon hvis man ikke ser etter andre alternativer i behandlingen og hvis man tenker automatisk at uønsket atferd er et resultat av traumatiske opplevelser. Selv om jeg mener det er mye positivt med økt fokus på traumer og traumebevisst omsorg er det viktig å tenke over at det kan være andre forklaringer på en ungdoms problematikk enn traumatiske opplevelser.

6 Litteraturliste

Anstorp, T., & Benum, K. (2014). Hva trenger terapeuten for å gi god traumebehandling?. I T. Anstorp & K. Benum (Red.), *Traumebehandling : Komplekse traumelidelser og dissosiasjon* (s. 19-38). Oslo: Universitetsforlaget

Barnekonvensjonen (1989). FNs konvensjon om barns rettigheter av 20. Juni 1989. Hentet fra: https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-05-21-30/KAPITTEL_8#KAPITTEL_8

Barnevernloven (1992). Lov om barneverntjenester. Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100>

Bath, Howard. (2008). Calming Together: The Pathway to Self-Control. *Reclaiming Children and Youth: The Journal of Strength-based Interventions*, 16(4), s.44-46.

Bath, Howard. (2008). The Three Pillars of Trauma-Informed Care. *Reclaiming Children and Youth*, 17(3), s.17-21.

Dalland, O. (2012). *Metode og oppgaveskriving for studenter* (5.utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk

Dyregrov, A. (2010). *Barn og traumer: En håndbok for foreldre og hjelpere*. (2.utg.). Bergen: Fagbokforlaget

Fylkesmannen i Oslo & Akershus. (2014). Årsrapport 2014 Fylkesmannens tilsyn med barnevernet i Oslo & Akershus. Oslo & Akershus: Fylkesmannen i Oslo & Akershus, Barnevern.

Fylkesmannen i Oslo & Akershus. (2015). Årsmelding 2015 Barnevern. Oslo & Akershus: Fylkesmannen i Oslo & Akershus, Barnevern.

Halvorsen, T. (2006). *Miljøarbeid: - Teori og praksis*. (2. utg.). Bergen: Fagbokforlaget

Johannessen, A. & Tuft P. A., (2002). *Introduksjon til: Samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Abstrakt forlag

Jørgensen, P. S., & Rienecker, L. (2013). *Den gode oppgaven: Håndbok i oppgaveskriving på universitet og høyskole*. (2.utg.). Bergen: Fagbokforlaget

Jørgensen, T. W., & Steinkopf, H. (u.å.). *Traumebevisst omsorg, teori og praksis*. Hentet fra:
<http://sor.rvts.no/filestore/Filarkiv/Dokumenter/Fagstoff/Barnevern/Artikkel3-Traumebevisstomsorg.pdf>

Larsen, E. (2015). *Miljøterapi med barn og unge : Organisasjonen som terapeut* (2. utg.). Oslo: Universitetsforlaget

Regionalt ressurscenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging Sør. (u.å.). *Handlekraft*. Hentet 02.04.15 fra <http://handle-kraft.no/>

Regionalt ressurscenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging Sør. (u.å.). *Lage en triggerbok*. Hentet 02.04.15 fra <http://handle-kraft.no/pdf/triggerbok.pdf>

Rettighetsforskriften (2011). Forskrift om rettigheter og bruk av tvang under opphold i barneverninstitusjon. Hentet fra
<https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2011-11-15-1103>

Tjersland, O., Engen, G., & Jansen, U. (2013). *Allianser : Verdier, teorier og metoder i miljøorientert terapi med barn og unge* (2. utg.). Oslo: Gyldendal akademisk.

Ulset, G., & Tjelflaat, T. (2012). *Tvang i barneverninstitusjoner : Ungdommens perspektiver* (20/2012). Hentet fra
<https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/2366145/Tvang+i+barneverninst+rapport+WEB.pdf?sequence=3&isAllowed=y>

7 Vedlegg

7.1 Vedlegg: selvvalgt pensum